

**BANKLARDA MOLIVAVIY HISOBOTLAR TAHLILINI TASHKIL ETISH
TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH (O'ZMILLIYBANK AJ MISOLIDA)****Karimov Xolmumin Aliqulovich****O'zbekiston Respublikasi****Bank-moliya akademiyasi2-kurs tinglovchisi****Denovs826@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.15798322>**

Moliyaviy hisobotlar bank faoliyatining samaradorligi, barqarorligi va moliyaviy holatini baholashda muhim vosita hisoblanadi. Ular orqali bankning aktivlari va passivlari, likvidlik darajasi, rentabellik, risk darajasi va boshqa ko'plab moliyaviy ko'rsatkichlar aniq va tizimli tarzda tahlil qilinadi. Shu bois, banklarda moliyaviy hisobotlarni to'g'ri va samarali tahlil qilish jarayoni, shu jumladan tahlilni tashkil etish tartibi, zamonaviy talablar darajasida bo'lishi lozim. O'zmilliybank AJ misolida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy hisobotlar tahlilining amaliy jarayoni qisman eskirgan usullarga tayangan, bu esa bank rahbariyatining samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishida qiyinchiliklar keltirib chiqarmoqda. Shuningdek, bankda moliyaviy ko'rsatkichlarni o'z vaqtida va sifatli tahlil qilish uchun axborot texnologiyalari va ilg'or moliyaviy-analitik metodlardan samarali foydalanilmaganligi ham seziladi. Bu holat esa bankning moliyaviy barqarorligini va bozordagi raqobatbardoshligini kamaytiradi.

Moliyaviy hisobotlar bankning moliyaviy holatini, faoliyat natijalarini, risklarini va istiqboldagi imkoniyatlarini aniqlashda asosiy manba hisoblanadi. Ular orqali bank aktivlari va passivlarining tarkibi va sifatini baholash, likvidlik darajasini aniqlash, rentabellik va samaradorlik ko'rsatkichlarini tahlil qilish, kapital yetarliligi va risklarni boshqarish darajasini o'lchash, bankning umumiy moliyaviy barqarorligini baholash hamda moliyaviy boshqaruv va strategik qarorlar qabul qilish uchun asos yaratish mumkin. Shu bois, moliyaviy hisobotlarning to'g'ri, tezkor va chuqur tahlil qilinishi bankning barqaror rivojlanishi uchun muhim shartdir.

Tadqiqotlar va bank ichki ma'lumotlari tahliliga ko'ra, O'zmilliybank AJda moliyaviy hisobotlar tahlili an'anaviy usullar va qisman qo'lda bajariladi. Bankda moliyaviy ma'lumotlarni yig'ish va qayta ishlash jarayoni ba'zan murakkab va sekinlashgan, bu esa tahlil sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, BI (Business Intelligence) va raqamli tahlil platformalarining qo'llanilishi hali to'liq emas, bu esa ma'lumotlarni real vaqt rejimida tahlil qilish imkonini kamaytiradi. Auditorlar va moliyaviy tahlilchilar tomonidan qo'llanilayotgan metodologiyalar ham ko'proq o'tgan davrlar asosidagi ko'rsatkichlarga tayanadi, bu esa kelajakdagi risklarni aniqlash va boshqarishda cheklovlariga olib keladi.

Zamonaviy moliyaviy bozorlarda raqobatbardoshlikni saqlab qolish uchun banklarda moliyaviy hisobotlar tahlilini takomillashtirish quyidagi jihatlarni o'z ichiga olishi kerak: axborot tizimlarini avtomatlashtirish; ma'lumotlarni to'plash, saqlash va tahlil qilish jarayonlarini raqamlashtirish, BI tizimlari va ERP platformalarini keng joriy etish; moliyaviy ko'rsatkichlarni doimiy monitoring qilish, tezkor javob berish imkonini yaratish; innovatsion tahliliy metodlar qo'llanishi, stress-testlar, senariy tahlillari, risk asosidagi tahlil usullarini tatbiq etish; auditorlar va moliyaviy mutaxassislarning malakasini oshirish uchun muntazam o'quv mashg'ulotlari tashkil qilish; ichki nazorat va boshqaruv mexanizmlarini kuchaytirish, bank ichidagi nazorat tizimini samarali ishlashini ta'minlash.

O'zmilliybank AJ va boshqa tijorat banklarida moliyaviy hisobotlar tahlilini yaxshilashda axborot texnologiyalarining ahamiyati katta. BI tizimlari, moliyaviy analitika vositalari va katta ma'lumotlarni (big data) qayta ishlash imkoniyatlari bankka ma'lumotlar integratsiyasi va markazlashuvini, real vaqt rejimida moliyaviy ko'rsatkichlar monitoringini, analitik hisobotlarni tezkor tayyorlashni, qaror qabul qilish jarayonida aniq va asosli ma'lumotlarga tayanishni hamda risklarni aniqlash va oldini olish bo'yicha avtomatik signalizatsiya tizimlarini taqdim etadi. Bu texnologiyalarni joriy etish moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish jarayonini tezlashtiradi, xatoliklarni kamaytiradi va strategik boshqaruvni yanada takomillashtiradi.

O'zmilliybankda moliyaviy hisobotlarni tahlil qilishda qo'llaniladigan metodlar an'anaviy statistik ko'rsatkichlar va moliyaviy nisbatlar tahliliga asoslangan. Biroq, ushbu metodlarni quyidagi yangiliklar bilan to'ldirish zarur: stress-test va senariy tahlillari orqali bank faoliyatining turli iqtisodiy sharoitlarda qanday kechishini oldindan baholash; risk asosida tahlil yondashuvi bilan moliyaviy risklarni aniqlash va ularga qarshi choralar ishlab chiqish; prognozlash metodlari yordamida moliyaviy ko'rsatkichlarni bashorat qilish va strategik rejalashtirish uchun statistik va sun'iy intellekt usullarini qo'llash; shuningdek, sof rentabellik va likvidlik ko'rsatkichlarini kompleks tahlil qilish orqali bank faoliyatining samaradorligini har tomonlama o'lchash.

Moliyaviy hisobotlar tahlilini tashkil etishda ichki audit va nazorat tizimlarining roli muhimdir. O'zmilliybankda auditorlarning mustaqil va professional ishlashi, xalqaro audit standartlariga amal qilinishi nazorat sifatini oshiradi. Shuningdek, ichki nazorat mexanizmlarini takomillashtirish, moliyaviy va operatsion risklarni kamaytirishga yordam beradi. Ichki audit bo'limlari bankning moliyaviy ko'rsatkichlari, operatsion jarayonlari va risklarni doimiy ravishda kuzatib borib, aniqlangan kamchiliklar bo'yicha rahbariyatga aniq tavsiyalar beradi.

O'zmilliybank AJ moliyaviy hisobotlar tahlilini yanada samaraliroq tashkil etish uchun quyidagi takliflarni amalga oshirishi zarur: zamonaviy BI va ERP tizimlarini keng joriy etish; moliyaviy tahlilchilarning malakasini oshirish uchun muntazam trening va sertifikatlash tizimini yo'lga qo'yish; risk asosida moliyaviy tahlil va stress-testlarni tizimli ravishda amalga oshirish; ichki audit faoliyatini mustahkamlash, ularning mustaqilligini ta'minlash; xalqaro moliyaviy va audit standartlarini doimiy ravishda o'rganish va amaliyotga tatbiq etish; bankning boshqaruv qarorlarini moliyaviy tahlil natijalariga ko'ra qabul qilish tartibini joriy etish.

Mazkur takomillashtirish choralari O'zmilliybank AJning moliyaviy hisobotlar tahlilini yanada samarali tashkil etish, bankning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Natijada moliyaviy ma'lumotlarning aniqligi va tezkorligi oshadi, risklarni boshqarish tizimi mustahkamlanadi, bank rahbariyatining qaror qabul qilish sifati yaxshilanadi, mijozlar va investorlar oldida ishonch mustahkamlanadi hamda bankning ichki boshqaruv va nazorat tizimi yuqori darajaga ko'tariladi.

Umuman olganda, banklarda moliyaviy hisobotlar tahlilini tashkil etish tartibini takomillashtirish zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda bank faoliyatining barqarorligi va samaradorligini ta'minlash uchun zarurdir. O'zmilliybank AJ misolida o'rganilgan holatlar va tahlillar asosida avtomatlashtirilgan axborot tizimlarini keng joriy etish, innovatsion tahliliy metodlarni qo'llash, auditorlar va moliyaviy mutaxassislarning malakasini oshirish hamda

ichki nazorat tizimini takomillashtirish tavsiya etiladi. Ushbu chora-tadbirlar bankning moliyaviy ko'rsatkichlarini yaxshilashga, risklarni samarali boshqarishga va uzoq muddatli barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaev, T. (2020). *Bank moliyaviy hisobotlarini tahlil qilish asoslari*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
2. Karimov, S. (2019). *Banklarda moliyaviy boshqaruv va audit*. Toshkent: Moliyaviy axborot markazi.
3. O'zmilliybank AJ. (2023). *Yillik moliyaviy hisobot*. Toshkent: O'zmilliybank AJ rasmiy sayti.
4. Rashidov, J. (2021). "Moliyaviy hisobotlarni tahlil qilishning zamonaviy usullari", *Iqtisodiyot va moliya jurnali*, 12(4), 45-53.
5. International Accounting Standards Board. (2022). *International Financial Reporting Standards (IFRS)*. London: IASB.
6. Deloitte. (2020). *Banking and Financial Services: Risk Management and Reporting*. Deloitte Insights.
7. World Bank. (2021). *Best Practices in Bank Financial Analysis*. Washington, D.C.: World Bank Publications.
8. Muminov, R., & Egamberdiyev, N. (2022). "Axborot texnologiyalarining bank moliyaviy tahliliga ta'siri", *Texnologiya va iqtisodiyot*, 7(2), 34-41.
9. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). *Banklar faoliyatini tartibga solish bo'yicha ko'rsatmalar*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki.
10. KPMG. (2021). *Internal Audit in Financial Institutions*. KPMG Reports.